

BACKGROUND-UL PAULIN AL IMNULUI HRISTOLOGIC DIN EPISTOLA CĂTRE FILIPENI 2: 6-11. O INTEROGARE A PATERNITĂȚII ȘI POSIBILE SOLUȚII¹

CĂTĂLIN VARGA*

REZUMAT. Cercetarea de față dorește să exploreze o zonă insuficient reliefată de studiile biblice românești de specialitate, și totodată să ofere soluții inedite și viabile. Problema paternității imnului hristologic din epistola către Filipeni este prea puțin tratată, sau aproape deloc, tocmai de aceea mi-am propus această muncă de pionierat, cercetând mai întâi teoriile celor mai avizați specialiști ai domeniului, și sistematizând contribuțiile lor pe filonul a cinci mari direcții: imnul este o compoziție pre-paulină; imnul prezintă o hristologie adamică; imnul este inspirat din robul lui YHWH; imnul este rezultatul tehnicii de interpretare scripturistică *midrash*; imnul este o interpolare târzie. Partea originală a acestei cercetări o reprezintă propria mea argumentare pro-paulină, pe care am întărit-o cu ajutorul rezultatelor multor altor bibliști de renume, care recunosc paternitatea Sfântului Apostol Pavel. O altă provocare a fost traducerea acurată a imnului paulin, tocmai datorită faptului că edițiile scripturistice românești, traduc defectuos unele nuanțe ale textului.

Cuvinte cheie: paternitate, pseudoepigrafie, interpolare, teorii moderne, erori traductologice

Preliminarii

Imnul acesta consacrat hristologic (2, 6-11) face parte din categoria „imnurilor doctrinaro-didactico-liturgice” (*Efesenii* 5, 14; *1 Timotei* 3, 16; *2 Timotei* 2, 11-13; *Tit* 3, 4-7; *Apocalipsa* 22, 17), iar multe dintre învățăturile de bază ale creștinismului

---

¹ Proiect de cercetare care face parte din cadrul „Contractului pentru atribuirea Burselor de Performanță ale studenților pe bază de proiecte de cercetare și valorificarea rezultatelor acestora”; nr. 36225-58/4.12.2014.

* Pr. Drd., Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, România, email: catalinvarga1987@gmail.com

primar se cuprind în corpusul acestor imnuri². El este un imn hristologic timpuriu adresat filipenilor, deși unii cercetători se îndoiesc de acest lucru³, insistând asupra faptului că stilul acestor 6 versete (6-11) este cu totul diferit, atât față de precedentele versete, cât și față de cele ce succed. Cu siguranță, imnul acesta, poate fi considerat nucleul celorlalte imnuri creștine primare, inoculând câteva perspective teologice cheie⁴: pre-existența lui Hristos sau nașterea lui din Tatăl în veșnicie; Întruparea și moartea Lui pe cruce; Învierea și iradierea lui pnevmatică ca eficiență transformatoare în lume⁵. Din păcate însă, unii încă se mai îndoiesc de integritatea lui⁶, fără a avea motive temeinice, considerându-l o citare de către Sfântul Pavel dintr-o scrisoare a sa anterioară⁷. Teoria aceasta pare să piardă din vedere un aspect esențial: aflându-se iarăși în situația de-a corecta derapajele ivite în Biserică datorită dezbinărilor creștinilor filipeni, cum a mai făcut-o și în Corint (1 Corinteni 1, 12-13), Sfântul Pavel, spre deosebire de tonul acid și puțin persiflator al acelei epistole, alege aici un îndemn mult mai irenic și mai cald, elaborând totodată cu ocazia redactării acestei scrisori, un imn „de-o mare densitate terminologică și dogmatică”⁸ prin care își dovedește originalitatea și profunzimea sa teologică. Finalitatea acestei creații imnografice pauline, este de-a trezi în inimile filipenilor smerenia și condescendența, prin oferirea unicei și adevăratei paradigme: smerenia lui Hristos⁹.

² M. Alfred Bichsel, *Hymns, Early Christian*, în: *The Anchor Bible Dictionary*, David Noel Freedman (ed.), 3, Doubleday, New York/London, 1992, p. 350.

³ Gordon D. Fee, „Philippians 2: 5-11: Hymn or Exalted Pauline Prose?”, în: *Bulletin for Biblical Research*, (1992), 2, p. 30: „Preocuparea mea în această scurtă cercetare este aceasta: întâi de toate doresc să aduc în discuție întreg pasajul considerat a fi un imn, dar care spre deosebire de părerea multor cercetători, cu siguranța nu este...”.

⁴ W.J. Porter, *Creeds and Hymns*, în: *Dictionary of New Testament Background*, Craig A. Evans, Stanley E. Porter (eds.), InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2000, p. 235.

⁵ Pr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, E.I.B.M.B.O.R., București, 21997, pp. 171-189.

⁶ Spre exemplu, teologul Ernst pe baza unui inventar al cuvintelor *hapax legomenon* întâlnite în cadrul imnului (ἐν μορφῇ θεοῦ; τὸ εἶναι ἴσα θεῷ; δούλου; ἐκένωσεν etc), ajunge la concluzia că acestea nu subscriu predicății pauline, deci imnul nu aparține Sfântului Pavel. Vezi Josef Ernst, *Die Briefe an die Philipper, an Philemon, an die Kolosser, an die Epheser*, coll. „Regensburger Neues Testament”, Otto Kuss (Hrsg.), Verlag Friedrich Pustet, Regensburger, 61974, p. 65.

⁷ R.P. Martin, *Carmen Christi. Philippians II. 5-11 in Recent Interpretation and in the Setting of Early Christian Worship*, coll. „Society for New Testament Studies Monograph Series”, vol. 4, Matthew Black (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 1967, pp. 42-43: „Acum este evident faptul că versetele 5-11 întrerup curgerea lină a îndemnurilor pauline, iar aceasta duce către concluzia că secțiunea a fost interpolată în acest punct de către Apostol, citând dintr-o scriere a sa anterioară, pentru a-și susține îndemnurile către creștinii filipeni”.

⁸ †Bartolomeu Valeriu Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, (Versiune Diortosită după Septuaginta), Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 22009, p. 1684, nota b.

⁹ John F. Walvoord, Roy B. Zuck, *The Bible Knowledge Commentary. New Testament*, vol. 2, Victor Books, Dallas, 1983, p. 653.

Interpretări recente au avut în discuție și problema lui $\mu\omicron\rho\varphi\tilde{\eta}$ $\theta\epsilon\omicron\upsilon$ din v. 6a, cercetătorii întrebându-se dacă se poate vorbi aici despre pre-existența lui Hristos. Dacă cu privire la alte problematizări nu s-a hotărât unanim încă, în ceea ce privește faptul că $\mu\omicron\rho\varphi\tilde{\eta}$ nu poate fi folosit în termeni filosofici ca: „formă, ființă”, majoritatea au fost de acord, cu excepția lui G. Fee¹⁰, P. O'Brien¹¹ și Hawthorne care declară: „ $\mu\omicron\rho\varphi\tilde{\eta}$ $\theta\epsilon\omicron\upsilon$ este natura esențială și caracterul lui Dumnezeu”¹². Deși încă se mai discută dacă $\mu\omicron\rho\varphi\tilde{\eta}$ („formă, natură”) poate avea o bază sintactică în $\epsilon\acute{\iota}\kappa\omicron\upsilon\nu$ („imagine, icoană”) respectiv $\delta\acute{o}\xi\alpha$ („slavă”), J. Dunn este de părere că imnul acesta este un mod de-a descrie caracterul slujirii lui Hristos fără a se face referire la existența Sa din veșnicie ori la natura Sa¹³ egală cu Dumnezeu Tatăl.

¹⁰ Gordon D. Fee, *Paul's Letter to the Philippians*, coll. „The New International Commentary on the New Testament”, (Ned B. Stonehouse, F.F. Bruce, Gordon D. Fee eds.), William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1995, p. 204: „Întâlnim dificultăți în ceea ce privește modul în care Sfântul Pavel a înțeles acest cuvânt, iar traducându-l în engleză nu avem un corespondent fidel. *Morphē* a fost probabil termenul cel mai bine ales pentru a sublinia atât realitatea divinității (*fiind în natura lui Dumnezeu*) cât și cea metaforică (*luând chip de rob*); termenul denotă ideea de *formă, natură* nu în termenii unei realități externe după cum sunt recunoscuți uneori, ci acele caracteristici și calități intrinsec esențiale. Aici, el înseamnă ceea ce cu adevărat caracterizează **o realitate dată**”.

¹¹ Peter T. O'Brien, *The Epistle to the Philippians: A Commentary on the Greek Text*, coll. „The New International Greek Testament Commentary”, (I. Howard Marshall, W. Ward Gasque eds.), William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1991, p. 210-211: „În concluzie, *morphē* se referă la forma care exprimă cel mai profund și adevărat ființa pe care o reprezintă... Expresia nu se referă simplu la o apariție exterioară, **ci sugerează preexistența lui Hristos**... El a fost întru natura lui Dumnezeu împărțind aceeași slavă. *En morphē Theou* corespunde cu *Ioan 17, 5* (*slavă pe care am avut-o la Tine mai înainte de a fi lumea*) și ne reamintește de *Evrei 1, 3* (*Care fiind strălucirea slavei și chipul ființei Lui*)”.

¹² Ralph P. Martin, *A Hymn of Christ. Philippians 2: 5-11 in Recent Interpretation & in the Setting of Early Christian Worship*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1997, p. xix. Habermann spre exemplu, este de părere că nu se poate vorbi despre pre-existență sau Întrupare în cadrul imnului, iar O'Connor prezentându-se și el sceptic cu privire la problema pre-existenței, încearcă să comenteze imnul din perspectiva *sofiei*, a înțelepciunii, deși alți cercetători se cam îndoiesc despre această teorie. A se vedea J. Habermann, *Präexistenzaussagen im Neuen Testament*, în: *Europäische Hochschulschriften*, Peter Lang, Frankfurt am Main, New York, Paris, 1990, pp. 149-156; Jerome Murphy O'Connor, „Christological Anthropology in Phil. II, 6-11”, în: *Revue Biblique*, LXXXIII (1976), pp. 25-50; George E. Howard, „Phil 2: 6-11 and the Human Christ”, în: *Catholic Biblical Quarterly*, XI (1978), pp. 369-372; C.A. Wanamaker, „Philippians 2. 6-11: Son of God or Adamic Christology”, în: *New Testament Studies*, XXXIII (1987), p. 182; John Paul Heil, *Philippians: Let Us Rejoice in Being Conformed to Christ*, Society of Biblical Literature, Atlanta, 2010, p. 87: „În perioada pre-Întrupării Sale, Hristos era întru natura (*morphē*) lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă din punct de vedere al existenței, că Hristos era identificat sau caracterizat ca fiind Dumnezeu (2, 6a)... El a considerat (*hēgēsato*) egalitatea Sa cu Dumnezeu (2, 6b) ca fiind parte a naturii Sale divine”.

¹³ James D.G. Dunn, *Christology in the Making. A New Testament Inquiry into the Origins of the Doctrine of the Incarnation*, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1996, p. 114: „Părerea obișnuită potrivit căreia, Filipeni 2, 6-11 începe prin a vorbi despre pre-existența lui Hristos iar mai apoi despre Întruparea Sa, este în toate cazurile mai degrabă o presupunere decât o concluzie, o presupunere care încă odată se dovedește a fi decisivă în a stabili cum anume trebuie interpretați anumiți termeni ai imnului”.

Bornkamm este de părere și el că vv. 6-8 se referă doar la existența istorică a lui Iisus¹⁴, dar despre aceste teorii vom dezbate în secțiunile ulterioare dedicate.

O nouă perspectivă în ceea ce privește *background*-ul imnului nostru, este prezentată de R. Martin¹⁵, care propune imaginea robului lui YHWH din Isaia 45¹⁶ drept prototip al lui Hristos din imnul paulin, iar mulți alți bibliști recunosc similaritățile verbale și conexiunile ideatice dintre *Isaia 53* și *Filipeni 2, 5-11*, care sunt prea evidente pentru a fi evitate. Iar această perspectivă conduce către următoarea concluzie: hristologia bazată pe „robul Domnului” este întâlnită doar în Faptele Apostolilor și în 1 Petru, așadar nici urmă de amprentă paulină, de aceea J. Geiselmann¹⁷ și V. Taylor¹⁸ se îndoiesc despre paternitatea paulină a imnului, el putând fi o dezvoltare ulterioară a cercurilor hristologice de mai târziu în care influența paulină s-a resimțit prea puțin, sau chiar deloc. Pe lângă aceste principale direcții exegetice (robul Domnului din Isaia; suferința celui drept; problema *sofiei*; o comparație Adam/Hristos) despre care am amintit mai sus, unii mai vorbesc și despre o prezență a tehnicii exegetice iudaice numită „midrash” în elaborarea imnului¹⁹. Însă această perspectivă nu prea are acoperire, fiindcă în afară de (*Isaia 45, 23*), nu mai sunt alte referiri vechitestamentare²⁰, iar eforturile de-a

¹⁴ Günther Bornkamm, *Studien zu Antike und Urchristentum Gesammelte Aufsätze*, band 2, coll. „Beiträge zur evangelischen Theologie: Theologische Abhandlungen”, vol. 28, E. Wolf (herausgegeben), Chr. Kaiser Verlag, München, 1959, p. 179.

¹⁵ R.P. Martin, *Carmen Christi. Philippians II. 5-11...*, p. 51.

¹⁶ Este evident că imnul hristologic se inspiră din imaginea lui *Isaia 45: 23*, vv. 10-11 din imn vorbesc despre plecarea tuturor genunchilor în numele lui Iisus, și despre faptul că orice glas îl va mărturisi pe El; această perspectivă reprezintă direcția cea mai clară a monoteismului din întreg Vechiul Testament. Apelativul „Domnul” pe care *Isaia 45* îl acordă în întregime lui Dumnezeu Însuși, este mutat acum pe-o direcție hristologică, Iisus este Domnul și Dumnezeul Cel adevărat. Același lucru se poate spune și în ceea ce privește folosirea numelui lui Hristos în imn. Vezi J.H. Charlesworth, „From Messianology to Christology: Problems and Prospects”, în: *The Messiah*, J.H. Charlesworth (ed.), Fortress Press, Minneapolis, 1987, pp. 21-22. Probabil filipenii l-au ascultat de multe ori pe Sfântul Pavel, într-un context doxologic, folosind textul din *Isaia 45: 23*. Vezi Klaus Wengst, *Christologische Formeln und Lieder des Urchristentums*, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh, 1972, pp. 134-135.

¹⁷ Josef R. Geiselmann, *Jesus der Christus*, Katholisches Bibelwerk, Stuttgart, 1951, p. 133.

¹⁸ Vincent Taylor, *The Person of Christ in New Testament Teaching*, Macmillan&Company, London, 1958, p. 63.

¹⁹ Takeshi Nagata, *Philippians 2: 5-11: A Case Study in the Contextual Shaping of Early Christology*, (Teză de doctorat susținută la Princeton Theological Seminary), 1981, p. 283; M. Bockmuehl, „The Form of God (Phil. 2. 6): Variations on a Theme of Jewish Mysticism”, în: *The Journal of Theological Studies*, XLVIII (1997), pp. 1-23.

²⁰ Conzelmann susține că Sfântul Pavel folosea trimiteri vechitestamentare numai când intra în dialectică cu iudaizantii, sau numai când era forțat să o facă; iar cunoștințele Torrei pe care Pavel le însufla filipenilor, se transmiteau oral, nu scris. Vezi Hans Conzelmann, *An Outline of the Theology of the New Testament*, Harper&Row Publishers, New York, 1969, pp. 166-170.

reda conexiunile dintre *morphē* și *doulos* din Filipeni cu vocabularul Septuagintei, sunt aproape deșuate. Conclusiv, este greu să trasezi o părere unanimă din perspectiva cercetării biblice moderne cu privire la *background*-ul imnului hristologic.

Imnul hristologic în original și traducerea acurată a acestuia

Înainte de a chestiona problema paternității acestui imn al Bisericii primare, vom reda originalul grecesc al textului²¹, după modelul celebrei ediții critice a Noului Testament în greacă, „NA28”, oferind totodată o traducere care încearcă să păstreze nuanțele aghiografului.

Τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῶ, ἀλλὰ ἑαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος· καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνου κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς²². (*Filipeni 2: 5-11*)

„Să aveți acest gând în voi ca și Hristos Iisus: Care întru²³ natura²⁴ lui

²¹ Ținând cont că cel mai vechi dintre manuscrisele disponibile cercetării moderne, este așa numitul p⁵² (sec. II) conținând aproximativ 5 versete din Evanghelia după Ioan, iar cel mai vechi martor al textului nostru este p⁴⁶ cunoscut și sub numele de P.Chester Beatty II (sec. II-III), descoperit la Fayum (Egipt) sau probabil printre ruinele unei mănăstiri din apropierea anticului Aphroditopolis, actualmente depozitat la Universitatea din Michigan; nu cred că se mai poate vorbi despre un original în sensul autentic al cuvântului. Vezi Barbara and Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M.Martini, Bruce M.Metzger, *The Greek-English New Testament*, 28th Edition, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2012, p. xxvii; Bart D.Ehrman, Michael W.Holmes, „The Text of the New Testament in Contemporary Research. Essays on the *Status Quaestionis*”, coll. „Studies and Documents”, (Eldon Jay Epp, ed.), vol. 46, William B.Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1995, p. 6; Philip W.Comfort, David P.Barrett, *The Text of the Earliest New Testament Greek Manuscripts. A Corrected, Enlarged Edition of The Complete Text of the Earliest New Testament Manuscripts*, Tyndale House Publishers, Wheaton, Illinois, 2001, p. 201; Keith Elliott, Ian Moir, *Manuscripts and the Text of the New Testament. An Introduction for English Readers*, T.&T. Clark, Edinburgh, 1995, pp. 14-15.

²² Aland Barbara and Kurt, Johannes Karavidopoulos, Carlo M.Martini, Bruce M.Metzger, *The Greek-English New Testament*, 28th Edition, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2012.

²³ Filosoful român Constantin Noica, sublinia măsura lui „întru”, cel care redă imaginea unei acțiuni dinamice, sau a unei sinergii, în detrimentul prozaicului și staticului „în”, pentru că numai „întru” este măsura capabilă a te reazeza prin efort propriu în echilibrul cel adevărat. Hristos fiind din veșnicie „întru” natura lui Dumnezeu, înseamnă că El este „întru” aceeași ființă cu Tatăl și cu Sfântul Duh, de aceea am optat în traducerea mea pentru acest „întru”, accentuând cu ajutorul lui dinamismul conlucrării Sfintei Treimi în opera de mântuire a lumii. Vezi Constantin Noica, *Devenirea întru ființă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 129. 137-159.

Dumnezeu fiind²⁵ nu a considerat o răpire²⁶ de-o-ființimea cu Dumnezeu²⁷. Dar S-a golit pe Sine [de slavă] luând înfățișarea²⁸ unui rob, devenind asemenea oamenilor,

²⁴ Substantivul în dativ μορφῆ̄ poate însemna „formă, natură”; dacă în cazul nostru este evidentă cea de-a doua variantă, în textul de la (*Galateni 4, 19*) prima variantă pare să câștige teren: μέχρις οὗ μορφωθῆ̄ Χριστός ἐν ὑμῖν (până ce Hristos va putea lua formă în voi – traducere proprie). A se vedea Barclay M. Newman, *A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 21993, notele 4096-4097; Barbara and Timothy Friberg, Neva F. Miller, *Analytical Lexicon of the Greek New Testament*, Baker Books, Grand Rapids, Michigan, 2000, nota 18726; Hermann Cremer, Julius Kögel, *Biblich-Theologisches Wörterbuch des neutestamentlichen Griechisch*, Verlag Friedrich Andreas Perthes, Stuttgart, 1923, pp. 736-738. Ca să rămânem tot în spațiul cercetării germane vom mai adăuga doar că și ediția scripturistică *Zürcher Bibel* (ZUR 2008) traduce μορφῆ̄ prin „Wesen” adică „natură”. Întocmai și ediția *New International Version* (NIV 2011) propunând varianta „nature” adică „natură”. Traducerea Sinodală cât și diortosirea lui †Bartolomeu Anania propun varianta oarecum forțată „chip” deși ἐκων nu se regăsește în text, după cum putem vedea. Totuși într-o notă de subsol, Anania își explică alegerea: „Verbul *ypárho* e mult mai mult decât obișnuitul auxiliar („a fi”); el e construit pe ideea de existență originară, substanțială și perpetuă, ceea ce exclude ideea de temporalitate, inconsistență sau alterare”. Vezi †Bartolomeu Valeriu Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură...*, p. 1684, nota c.

²⁵ Verbul la participiu, timpul prezent ὑπάρχων care se traduce corect prin “fiind, existând” (adică gerunziul românesc), cunoaște și el o serie de reduccionisme în spațiul traductologic, fiindcă unele ediții îl redau la timpul trecut „he was, he existed – a fost, a existat” (ESV 2008; NAB 1995; NAS 1977; etc.), respectiv „war – a fost” (ZUR 2008). Remarcăm în schimb plusul edițiilor sinodale, care traduc corect prin „fiind”. A se vedea John F. Tipei, *Limba greacă a Noului Testament*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 2002, pp. 109-110; Constantin Georgescu, *Manual de Greacă Biblică*, Editura Nemira, București, 2011, pp. 219-220; Daniel B. Wallace, *The Basics of New Testament Syntax. An Intermediate Greek Grammar*, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 2000, pp. 271-276; David Holton, Peter Mackridge, Irene Philippaki-Warburton, *Greek. An Essential Grammar of the Modern Language*, Routledge, London and New York, 2004, pp. 118-119.

²⁶ Substantivul în acuzativ ἀρπαγμὸν definește în mod literal acțiunea unui rapt, acțiunea de a lua cu forța bunul altuia care nu îți aparține, spune Louw-Nida, implicând și un atac fulger. Interpretarea lui în cadrul imnului nostru, trebuie să vizeze faptul că după Întrupare, Iisus nu a prădat natura divină, nici nu era nevoie din moment ce aceasta îi aparține din veșnicie, Tatăl nefiind deposedat de propria Sa dumnezeire. A se vedea Johannes E. Louw, Eugene A. Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament based on semantic domains*, United Bible Societies, New York, 21989, nota 57235; A. Bailly, *Abrégé du dictionnaire Grec-Français*, Hachette Librairie, Paris, 1901, p. 118. Salutar este în cazul acesta articolul 2 din Simbolul de Credință: „...lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat...”. Teologul Ovidiu Sferlea, pe baza studiilor lui Jaeger și Hoover, susține că *harpagmon* în contextul unui avantaj, beneficiu imediat, nu mai păstrează nici o conotație de violență, traducerea putând fi astfel: „Hristos, deși era în chipul dumnezeiesc, nu s-a prevalat de egalitatea Sa cu Dumnezeu, ci S-a golit luând chipul robului...”. Tot el spune că această variantă traductologică se apropie de înțelegerea lui *res retinenda* care are acoperire lexicală și gramaticală. A se vedea Ovidiu Sferlea, „Filipeni 2, 6-7a în versiunile românești ale Sfintei Scripturi, cu o scurtă privire asupra controverselor teologice ale secolului al IV-lea”, în: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Orthodoxa*, LVI (2011), 2, pp. 17-18. O altă direcție de cercetare ne este dată de către Vollenweider, care susține că rădăcina textului nostru se găsește în tradiția biblică iudaică și elenistică, care vorbește despre uzurparea regilor ce se considerau egali cu Dumnezeu.

și în forma Sa exterioară²⁹ aflându-Se ca un om. S-a smerit pe Sine devenind³⁰ ascultător până la moarte, și încă moarte pe cruce. De aceea și Dumnezeu L-a preînălțat și I-a dăruit Numele care este mai presus de orice nume, pentru ca în numele lui Iisus orice genunchi să se poată proșterne³¹: al celor cerești, și al celor pământești, și al celor de dedesubt³²; și să poată mărturisii orice limbă că Iisus Hristos este Domnul, spre slava lui Dumnezeu Tatăl”. (*traducere proprie*)

Smerenia lui Hristos vine și propune tocmai corijarea acestora, regalitatea Sa divină nu se bazează pe uzurpare. Vezi Samuel Vollenweider, *Horizonte neutestamentlicher Christologie, Studien zu Paulus und zur frühchristlichen Theologie*, coll. „Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament”, vol. 144, Jörg Frey, Martin Hengel, Otfried Hofius (Hrsg.), Mohr Siebeck, Tübingen, 2002, pp. 263-284.

²⁷ Am observat că majoritatea edițiilor moderne schimbă topica versetului nostru, plasând așa numita acțiune a raptului către final (ASV 1901; ESV 2008; NAB ⁹1995), deși în textul considerat a fi original, finalul versetului aduce în discuție tema consubstanțialității Fiului cu Tatăl, conform martorilor A, B, G. Revizuind traducerea, am fost atent și la acest detaliu, păstrând cu strictețe topica, după modelul edițiilor franceze și germane (TOB 1988; ZUR 2008).

²⁸ Dacă în versetul precedent l-am tradus pe μορφη cu “natură” fiindcă se referea evident la calitatea veșnică a Mântuitorului de-a fi egal cu Tatăl și cu Sfântul Duh, de această dată participiul aorist al verbului λαβών care descrie o acțiune ce-a avut loc înainte de desfășurarea acțiunii verbului regent, și care poate fi tradus și la modul gerunziu („luând”), oferă pârgurile necesare unei traduceri coerente ale lui μορφη: acțiunea de autosmerire a Mântuitorului (ἐκένωσεν) este bine delimitată temporal, ea fiind expresia prin excelență a Întrupării, însă fără a afecta unirea ipostatică a Fiului cu Tatăl, așadar ea este doar o fațetă, de aceea am ales varianta „înfățișare” în locul celebrelor traduceri („formă” sau „chip”). Vezi D.F. Hudson, *Teach Yourself New Testament Greek*, Association Press, New York, 1960, p. 57; Alexander Buttmann, *A Grammar of the New Testament Greek*, Warren F. Draper Publisher, Washington, 1891, p. 288-308.

²⁹ Substantivul σχημα are ca prim sens mai degrabă ceea ce se poate cunoaște despre cineva din forma sa exterioară, studiind doar aparențele, întocmai formei lumii acesteia despre care vorbește Sfântul Pavel în (1 Corinteni 7, 31). De fapt textul ne spune însă, și întreaga teologie paulină de altfel (Evrei 2, 18; Coloseni 1, 15 etc.), mai mult decât lasă să se înțeleagă, Hristos nu a luat doar o înfățișare exterioară umană, ci Și-a asumat întreaga natură umană, luând trup din Sfânta Fecioară Maria; de aceea putem vorbi dogmatic despre cele două firi ale lui Hristos (Calcedon, 451). Vezi Barbara and Timothy Friberg, Neva F. Miller, *Analytical Lexicon...*, nota 26097; J.H. Moulton, G. Milligan, *Vocabulary of the Greek Testament*, Hodder and Stoughton, London, 1930, p. 619.

³⁰ Verbul γενόμενος fiind participiu aorist, se poate traduce în limba română, în funcție de context, la modul gerunziu. El are ca sens prim ideea de naștere într-o existență, a deveni, a renaște; tocmai de aceea a traduce prin verbul „a face”, după cum procedează majoritatea edițiilor românești, este doar o nuanțare a textului, mai mult sau mai puțin reușită. Lexicul grecesc cunoaște pentru această acțiune cuvinte ca: ποιέω respectiv πληρώ – însă nu γίνομαι!

³¹ Verbul κἀμψη este un aorist la modul subjunctiv, ce comunică o acțiune contemplată teoretic ca realizabilă, el nu oferă siguranța împlinirii acțiunii, de aceea se va traduce corect prin: „să se poată proșterne, să se poată apleca, să poată îngenunchia”.

³² Traducem prin „cerești”, „pământești” și „dedesubt” fiindcă ἐπουρανίων și ἐπιγείων și καταχθονίων sunt adjective la numărul plural.

Obiecțiile criticii negativiste

Unii comentatori afirmă că în elaborarea teologiei sale, Sfântul Pavel s-a inspirat atât din doctrina fariseică împrumutând corespondenți (*Fapte 22, 33*), cât și din filozofia elenistică, împrumutând conceptul de $\mu\omicron\rho\phi\eta$ pentru a descrie aceeași realitate cunoscută în textul din *1 Corinteni 7, 31*³⁴ (când se referă la forma respectiv natura lui Dumnezeu sau a unui lucru spune W. Schenk, Sfântul Pavel folosește termenul de $\sigma\chi\eta\mu\alpha$ nicidecum cel de $\mu\omicron\rho\phi\eta$). Alții afirmă că în Biserica primară exista acest obicei de-a recita texte din memorie (fără a le reda din manuscrise), însoțite de cele mai multe ori de-o mimică teatrală³⁵, caz ce-ar putea însoți și acest problematic imn hristologic³⁶, dacă se va dovedi a fi o recitare sau o improvizație paulină dintr- un imn liturgic popular³⁷. Iar alții ca J. Allen, M. Najim sau C. Wanamaker susțin că acest imn circula deja în Biserică, la oficiul cultic,

³³ Samuel Belkin, "The Problem of Paul's Background", in *Journal of Biblical Studies*, nr. 1/1935, p. 42; Henry John Thackeray, *The Relation of St. Paul to Contemporary Jewish Thought*, Macmillan and Co. Limited, London, 1900, pp. 10-11.

³⁴ Wolfgang Schenk, *Die Philipperbriefe des Paulus: Kommentar*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1984, p. 185. Aici cred ca cercetatorul german W. Schenk se grabeste putin, fiindca daca ar fi adevarat ceea ce sustine el, in corpusul imnului hristologic nu ar trebui ca *morphē* sa stea in apropierea lui *schēma* – si totusi in vv. 6-7 intalnim: $\mu\omicron\rho\phi\eta$ respectiv $\sigma\chi\eta\mu\alpha$. Solutia mea cu privire la aceasta problema este aceasta: Apostolul Pavel este mult mai original decat intelegem noi la prima vedere, un geniu stie sa se exprime diferit prezentand aceasi idee, inasa intotdeauna complementar. Pentru a exprima forma exterioara a unui lucru sau personaj, Pavel foloseste fie *schēma* (*1 Corinteni 7, 31; Filipeni 2, 7*) fie *eikon* (*Coloseni 1, 15; 1 Corinteni 11, 7; 2 Corinteni 4, 4*). Dar atunci cand vorbeste despre insasi natura interioara, datul ontologic foloseste termenul de *morphē* dupa cum este cazul in *Filipeni 2, 6*. Nu intamplator Sfantul Evanghelist Marcu foloseste termenul de $\mu\epsilon\tau\epsilon\mu\omicron\rho\phi\acute{\omega}\theta\eta$ cand vorbeste despre transfigurarea lui Iisus, tintind catre exact schimbarea naturii lui Hristos in fata ucenicilor Sai, descoperindu-le si natura Sa dumnezeiasca, ei cunoscand-o pana atunci doar pe cea umana.

³⁵ Larry W. Hurtado, "Oral Fixation and New Testament Studies? 'Orality', 'Performance' and Reading Texts in Early Christianity", in *New Testament Studies*, nr. 3/2014, p. 321.

³⁶ In lumea cercetatorilor biblici s-au inregistrat opinii diferite cu privire la identificarea textelor poetice din cuprinsul unor scrieri epistolare sau apocaliptice. Vezi in acest sens Reinhard Deichgräber, *Gotteshymnus und Christushymnus in der frühen Christenheit*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1967.

³⁷ Cercetatorul J. Collange spune ca tocmai constructiile "si inca moarte pe cruce" (*8c*) respectiv "spre slava lui Dumnezeu Tatal" (*11c*), dovedesc prin repetarea lor inutila, faptul ca sunt improvizate. A se cerceta Jean-François Collange, *L'Épître de Saint Paul aux Philippiens*, coll. "Commentaire du Nouveau Testament", vol. Xa, (F. Bovon, P. Bonnard, M. Bouttier, eds.), Delachaux&Niestlé Éditeurs, Neuchâtel, 1973, pp. 78-79. Vezi de asemenea si Adolf Deissmann, *St. Paul. A Study in Social and Religious History*, Hodder and Stoughton, London, 1912, p. 169; Hans Lietzmann, *Messe und Herrenmahl. Eine Studie zur Geschichte der Liturgie*, coll. „Arbeiten zur Kirchengeschichte“, band 8, (herausgegeben von Karl Holl und Hans Lietzmann), Bonn, 1926, p. 178.

Sfântul Pavel folosindu-se de el pentru a face apel la smerenie și condescendență³⁸. D. Guthrie³⁹ afirmă și el că Epistola către Filipeni este fără îndoială o compoziție paulină, cu excepția imnului hristologic, care nu cadrează stilului și limbajului Sfântului Pavel. Vom expune în cele ce urmează principalele teorii prin care unitatea și organicitatea epistolei este pusă la îndoială, cu specială referire la paternitatea imnului hristologic al epistolei către Filipeni.

1. O compoziție pre-paulină

În spațiul cercetărilor biblice apusene, se afirmă următoarele: textul 2, 6-11 are toate șansele să fie o creație pre-paulină⁴⁰, cel mai probabil o cântare aparținând oficiului cultic⁴¹, cu ajutorul căreia Apostolul Pavel își întărește argumentația exortativă⁴². Caracterul fascinant și enigmatic al textului dezvăluie parametrii credinței creștine primare, cu toate că există încă dezbateri cu privire la proveniența lui: sunt unii care afirmă că imnul derivă ritmic și structural (paralelismul concentric⁴³) din gândirea poetică aramaică a Bisericii din Ierusalim⁴⁴; alții vorbesc despre un accent gnostic prin sublinierea ideilor referitoare la o entitate cerească care se coboară pe pământ din ascultare, urmând apoi a fi întronizată

---

³⁸ *The Orthodox Study Bible*, prepared under the auspices of the Academic Community of St. Athanasius Academy of Orthodox Theology, California, Thomas Nelson, Nashville, 2008, p. 1613; Charles A. Wanamaker, *Philippians*, in vol. *Eerdmans Commentary on the Bible*, (James D.G. Dunn, John W. Rogerson eds.), William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 2003, p. 1397.

³⁹ Donald Guthrie, *New Testament Introduction*, (editie electronica), Intervarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1990, p. 390. Comparativ lui Guthrie, biblistii germani Kummel, Wikenhauser și Schmid vorbesc despre alte câteva pericope ale epistolei ca fiind pseudoepigrafii, interpolari tardii respectiv mai multe epistole grupate într-o singură (3, 1-2; 3, 2-4, 3; 4, 10-20). A se vedea Werner Georg Kümmel, *Einleitung in das Neue Testament*, Quelle&Meyer, Heidelberg, 1973, pp. 291-292; Alfred Wikenhauser, Josef Schmid, *Einleitung in das Neue Testament*, Herder, Freiburg, 1973, pp. 500-502.

⁴⁰ Jean-François Collange, *L'Épître de Saint Paul aux Philippiens*, p. 75; R.P. Martin, *Carmen Christi. Philippians II. 5-11...*, p. 42-43; D.A. Carson & Douglas J. Moo, *An Introduction to the New Testament*, Zondervan Books, Grand Rapids, Michigan, 2005, p. 499.

⁴¹ William MacDonald, *Kommentar zum Neuen Testament*, Christliche Literatur-Verbreitung, Bielefeld, 1997, p. 949.

⁴² Paul Murdoch, *Epistola către Filipeni*, Editura Lumina Lumii, Sibiu, 2007, p. 67.

⁴³ Nigel Fabb, *Language and Literary Structure. The linguistic analysis of form in verse and narrative*, Cambridge University Press, 2004, p. 3.

⁴⁴ Ernst Lohmeyer, *Kyrios Jesus. Eine Untersuchung zu Phil. 2, 5-11*, coll. „Sitzungsberichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften”, band 18, Carl Winter Verlag, Heidelberg, 1928, pp. 65-68.

recunoscându-i-se regența atât asupra celor cerești cât și asupra celor pământești⁴⁵; iar alții amintesc despre o puternică influență elenistică prin folosirea substantivului *Kyrios* (Domn) – apelativ prin care grecii își adulau zeitățile⁴⁶.

Teologul german J. Ernst pe baza unui inventar al cuvintelor *hapax legomenon* întâlnite în cadrul imnului (ἐν μορφῇ θεοῦ; τὸ εἶναι ἴσα θεῷ; δούλου; ἐκένωσεν etc), ajunge la concluzia că acestea nu subscriu predicății pauline, deci imnul nu aparține Sfântului Pavel⁴⁷; cu toate că un alt cercetător, D. Lightfoot⁴⁸ vorbește despre infinitatea opțiunilor pe care un autor de limbă greacă clasică le are atunci când construiește frazeologic, opțiuni care din punct de vedere numeric sunt indefinite. Argumentele lui Ernst, cu ajutorul cărora își întărește această poziție critică sunt redate pe filonul a trei mari direcții: stilistice, lingvistice și contextuale, de către celebra lucrare a cercetătorului R.P. Martin⁴⁹. Tot acest cercetător va susține în ultimul său comentariu asupra imnului (1997) părerea lui Ernst și Lohmeyer, potrivit cărora argumentele stilistice⁵⁰ și lingvistice⁵¹, dovedesc existența unui alt autor. Însă el mai aduce în discuție un al treilea argument, bazat pe-o evidență contextuală, afirmând că imnul întrerupe intempestiv curgerea liniară a exortației pauline cuprinsă între pericopele 1, 27 – 2, 18. Așadar avem de-a face cu un registru independent⁵².

⁴⁵ I.Howard Marshall, „The Christ-Hymn in Philippians”, in *Tyndale Bulletin*, nr. 19/1968, pp. 107-108.

⁴⁶ Ralph P.Martin, Brian J.Dodd, *Where Christology Began. Essays on Philippians 2*, Westminster John Knox Press, Louisville, 1998, p. 7.

⁴⁷ Vezi Josef Ernst, *Die Briefe an die Philipper, an Philemon, an die Kolosser, an die Epheser*, coll. „Regensburger Neues Testament”, Otto Kuss (Hrsg.), Verlag Friedrich Pustet, Regensburger, 1974, p. 65.

⁴⁸ David W.Lightfoot, *Principles of Diachronic Syntax*, coll. “Cambridge Studies in Linguistics”, vol. 23, Cambridge University Press, 1979, p. 5.

⁴⁹ Sinteza argumentelor sale este următoarea: există foarte multe dovezi stilistice care denotă textura unei poezii (calitatea ritmică a frazelor, prezența paralelismului concentric, prezența unor cuvinte străine etc.), iar datorită acestora avem de-a face cu o literatură liturgică, nu cu una epistolară; sunt întâlnite în imnul hristologic prea multe cuvinte *hapax*, fapt ce indică timid către un alt autor; corpusul imnului (2, 6-11) întrerupe curgerea liniară parenetică de până la el, constituindu-se într-o unitate tematică independentă. A se vedea R.P. Martin, *An Early Christian Confession*, The Tyndale Press, London, 1961, pp. 10-17.

⁵⁰ Argumentele stilistice propuse (în speță paralelismul concentric și metrica poeziilor iudaice) vor să dovedească faptul că, din punct de vedere al texturii, secțiunea 2, 6-11 cadrează mai degrabă unui etos liturgic, nu unuia epistolar.

⁵¹ Argumentele lingvistice descoperă mulți termeni atipici predicății pauline (*morphē; harpagmos; hyperypsoō*), aceste *hapax legomenon* trimit către ideea unei piese liturgice pre-existente, mult diferită limbajului omiletico-epistolar.

⁵² Ralph P. Martin, *A Hymn of Christ. Philippians 2: 5-11 in Recent Interpretation & in the Setting of Early Christian Worship*, InterVarsity Press, Downers Grove, 1997, pp. 42-44.

2. O hristologie adamică

Susținătorii acestei teorii afirmă că autorul imnului are ca punct de plecare interpretarea lui Hristos ca fiind cel de-al doilea Adam, fiindcă expresiile $\mu\omicron\rho\varphi\eta\ \theta\epsilon\omicron\upsilon$ respectiv $\iota\sigma\alpha\ \theta\epsilon\omega$ pot fi aluzii către imaginea primului Adam din *Facerea 1*, 26-27⁵³. Iisus Hristos prezentat ca fiind de natură dumnezeiască intră în strânsă legătură cu imaginea primului om creat după chipul lui Dumnezeu, demnitate pe care Hristos o împărtășește urmașilor Săi⁵⁴. Cu toate că terminologia folosită ar putea ridica unele probleme de interpretare (în *Filipeni* se vorbește despre $\mu\omicron\rho\varphi\eta$ iar în *Facerea* despre $\epsilon\iota\kappa\omicron\nu\alpha$), totuși unele studii au arătat că substantivele *morphē* și *eikóna* sunt sinonime, ambele punctând aceeași realitate⁵⁵. Această dublă referință adamică către Hristos, recunoaște semnificația soteriologică a Celui de-al doilea Adam prin sublinierea pre-existenței Fiului lui Dumnezeu⁵⁶. Prin urmare, avem de a face cu o combinație de concepte și idei – în sfera cărora intră și cel de “slavă” (*Filipeni 3, 21*), care subzistă într-o strânsă legătură cu teologia creației și a primului om⁵⁷. J. Dunn decriptează de aici două nivele hristologice prezente în gândirea creștină a primului secol: libera alegere a lui Adam urmată imediat de moarte și preamărirea celui de-al doilea Adam guvernând peste întreaga creație. Imnul acesta prezintă o astfel de hristologie adamică⁵⁸.

Cu toate că există voci puternice care vorbesc despre această influență adamică în redactarea imnului, motivație ce indică un anume autor aparținător cercurilor creștino-iudaice, cercetătorul N. Wright⁵⁹ afirmă cu tărie că acest pasaj este unul ce reprezintă hristologia adamică a Sfântului Pavel. Perspectivă căreia tindem să-i oferim credit, fiindcă în teologia Apostolului Pavel, cel de-al doilea

⁵³ Charles A. Wanamaker, *Philippians...*, p. 1398.

⁵⁴ Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich, *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 2, William. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1964, pp. 390-391.

⁵⁵ Matthew Black, “The Pauline Doctrine of the Second Adam”, in *Scottish Journal of Theology*, nr. 2/1954, p. 170.

⁵⁶ Jeffrey S.Lamp, “Wisdom in Col 1: 15-20: Contribution and Significance”, in *The Journal of the Evangelical Theological Society*, nr. 1/1998, p. 49; Olimpiu N.Benea, “The Christological Hymn in Colossians 1, 15-20. New Perspectives in the Contemporary Biblical Thought”, în *Analele Științifice ale Facultății de Teologie Ortodoxă*, vol. 8: 2004-2005 (Ioan Chirilă, Dorel Man, ed.), Cluj-Napoca, 2007, p. 380.

⁵⁷ Herman Ridderbos, *Paul: An Outline of his Theology*, William. B.Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1975, p. 74.

⁵⁸ James D.G. Dunn, *Christology in the Making*, The Westminster Press, Philadelphia, 1980, pp. 114-115.

⁵⁹ N.T. Wright, *The Climax of the Covenant: Christ and the Law in Pauline Theology*, T.&T. Clark, London, 1991, pp. 57-58.

Adam, “făcătorul de viață” (1 Corinteni 15, 45) este Hristos⁶⁰. O tipologie adamică a Sfântului Pavel (ὁ ἔσχατος Ἀδάμ) despre care spun specialiștii că se inspiră dintr-un fundal elenistic, rabinic și iudaic⁶¹, însă păstrându-și totodată nota de originalitate.

3. Imn inspirat din Robul lui YHWH

O cu totul altă perspectivă ne este oferită de către Jeremias și Romaniuk⁶² care identifică secvențele cheie ale cântărilor Robului Domnului din profetul Isaia (49-53), cu imaginea lui μορφήν δούλου din 2, 7. Biblistul francez E. Jacob spunea că evreii încă de timpuriu au identificat în expresia „robul Domnului” o întruchipare a lui Mesia, fiindcă indiferent de opțiunile date, alegerea și misiunea robului nu pot fi separate de vocația lui Israel⁶³. Mulți dintre creștinii iudei primari au crezut cu obstinație că între credința în Iisus ca fiind Mesia Cel glorificat, și Legea mozaică ca venind direct de la Dumnezeu, există o puternică legătură. De aceea ei le cereau creștinilor proveniți dintre neamuri, ca pe lângă credința în Iisus, să trăiască în sintonie și cu preceptele nomosice⁶⁴. În ambele

⁶⁰ Johannes Weiss, *Der Erste Korintherbrief*, Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen, 1977, pp. 374-375.

⁶¹ Paul J. Brown, *Bodily Resurrection and Ethics in 1 Cor 15. Connecting Faith and Morality in the Context of Greco-Roman Mythology*, coll. „Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament”, vol. 360, (Herausgeber Jörg Frey), Mohr Siebeck, Tübingen, 2014, p. 211; Joost Holleman, *Resurrection and Parousia. A Traditio - Historical Study of Paul's Eschatology in 1 Corinthians 15*, coll. „Supplements to Novum Testamentum”, vol. LXXXIV, (C.K. Barrett, P. Borgen, J.K. Elliott eds.), Brill, Leiden, 1996, pp. 174-181.

⁶² K. Romaniuk, “De Themate Ebed Yahve in soteriologia Sancti Pauli”, in *Catholic Biblical Quarterly*, vol. 22, 1961, pp. 14-25; Joachim Jeremias, art. “παῖς θεοῦ”, in *Theologische Wörterbuch zum Neuen Testament*, band V, (Hrsg. Von Gerhard Kittel), Verlag von W. Kohlhammer, Stuttgart, 1954, pp. 676-713.

⁶³ Edmond Jacob, *Vechiul Testament*, trad. de Cristian Preda, Humanitas, București, 1993, pp. 114-115. Însă despre această paralelă mesianică dintre robul Domnului din Isaia și robul din Filipeni, au vorbit și Părinții Bisericii, ei pornind de la Robul din Isaia pentru a cita imnul hristologic al Epistolei către Filipeni. A se vedea Origen, *Commentaria in Evangelium Joannis*, tomus I, P.G. 14, col. 37A-D; Chiril al Alexandriei, *Commentarium in Isaiam prophetam*, tomus V, P.G. 70, col. 538B-D; Ilarie de Poitiers, *De Trinitate libri duodecim*, P.L. 10, col. 270A-B: „Pentru a-și asuma forma de sclav, El S-a golit de Sine prin ascultare. S-a golit de natura dumnezeiască, ceea ce înseamnă egalitate cu Dumnezeu”. Despre Fericitul Augustin, spre exemplu, se cunoaște foarte bine faptul că acest imn hristologic i-a redefinit noțiunile de umilință și smerenie, conturându-i preceptele morale. Vezi în acest sens Stephen T. Pardue, *The Mind of Christ: Humility and the Intellect in Early Christian Theology*, Bloomsbury T&T Clark, London, 2013, p. 159.

⁶⁴ Larry W. Hurtado, *Lord Jesus Christ: Devotion to Jesus in Earliest Christianity*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 2003, p. 161.

cazuri spune M. Orsatti⁶⁵ cu privire la imnul de față, față, umilința este rezultatul ascultării față de planul de mântuire, iar preamărirea care urmează este o consecință imediată voită de Dumnezeu. Aceea expresie διὸ καὶ din (*Filipeni 2, 9*) își găsește corespondentul în evreiescul *laken* - διὰ τοῦτο din (*Isaia 53,12*).

T. Tobin⁶⁶ argumentându-și poziția prin care afirmă că nu Sfântul Pavel este autorul imnului, aduce în discuție problema pre-existenței, fiindcă gruparea noțiunilor: μορφῆ θεοῦ ὑπάρχων (*întru natura lui Dumnezeu fiind*) și μορφῆν δούλου λαβών (*luând înfățișarea unui rob*) devin inexplicabile dacă nu operezi cu ideea pre-existenței. Acest contrast punctând mai degrabă condițiile existenței decât treptele vieții pământești ale lui Hristos. Întregul imn, spune Tobin, dezvăluie trei condiții ale existenței lui Hristos: întru natura lui Dumnezeu (2, 6); luând înfățișarea robului ascultător până la moarte (2, 7-8); preainălțat întru slava lui Dumnezeu (2, 9- 11). Aceste idei se regăsesc în alte câteva imnuri ale Noului Testament (*Ioan 1, 1-18; Coloseni 1, 15-20; Evrei 1, 3-4*), deci, spune Tobin, toate aceste texte își trag rădăcina din tradiția și înțelepciunea iudaică (*Proverbe 8, 22-31; Înțelepciunea lui Isus Sirah 7, 21 – 8, 1*), astfel că imnul de la 2, 6-11 nu poate fi paulin⁶⁷.

R.P. Martin despre care am tot amintit, spune că o posibilă viziune a Sfântului Pavel despre Hristos, ca fiind Robul lui YHWH este cel puțin improbabilă. Hristologia ce implică teologia Robului Domnului se găsește referențial în cărțile: *Faptele Apostolilor*⁶⁸ și *1 Petru*, ea fiind total absentă în scrierile pauline. Prin urmare această teologie a Robului Domnului, spune el, este prin ea însăși un argument solid ce contestă paternitatea paulină a imnului⁶⁹.

⁶⁵ Mauro Orsatti, *Poemul Bucuriei: Introducere la Scrisoarea Sfântului Apostol Paul către Filipeni*, Editura Buna Vestire, Blaj, 2004, pp. 63-64.

⁶⁶ Thomas H. Tobin, *The World of Thought in the Philippians Hymn (Philippians 2:6-11)*, in vol. „The New Testament and Early Christian Literature in Greco-Roman Context: Studies in Honor of David E. Aune”, Brill, Leiden, 2006, p. 93.

⁶⁷ Thomas H. Tobin, *The World of Thought in the Philippians Hymn...*, p. 94.

⁶⁸ Renumita profesoară Morna Dorothy Hooker, corelează imaginea Robului din *Isaia 53* cu textul din *Fapte 8*, pe fundalul suferinței pentru păcatele altora, însă motivația perenă rămâne smerenia și umilința desăvârșită a subiectului, ceea ce trimite indirect către patimile lui Hristos. A se vedea Morna D. Hooker, *Jesus and the Servant: The Influence of the Servant Concept of Deutero-Isaiah in the New Testament*, Wipf&Stock Publisher, Eugene, 2010, p. 114; R.T. France, „The Servant of the Lord in the Teaching of Jesus”, *Tyndale Bulletin*, vol. 19/1968, pp. 26-52.

⁶⁹ R.P. Martin, *Carmen Christi. Philippians II. 5-11 in Recent Interpretation...*, pp. 51-52.

4. Tehnica Midrash

Substantivul *midrash* derivă din rădăcina de origine ebraică *drš*, care se traduce prin „a căuta; a întreba; a chestiona”, având mai bine de 150 de ocurențe în Textul Masoretic (însă ca substantiv, *mdrš* se întâlnește doar de două ori: 2 *Cronici* 13, 22; 24, 27). Termenul se regăsește și în literatura de la Qumran, unde se folosea pentru studierea legii, investigațiilor judiciare sau pentru interpretarea Scripturii⁷⁰. La sensul acesta din urmă a termenului, se referă T. Nagata în teza sa de doctorat⁷¹, atunci când afirmă că vv. 10-11 ale imnului nu sunt decât o aluzie către LXX *Isaia* 45, 23, nicidecum o citare directă. Mai degrabă spune el, folosirea textului din *Isaia* 45, 23 în cadrul *Filipeni* 2, 10-11 surprinde o tehnică *midrash*: cel mai important aspect al folosirii lui *Isaia* 45, 23 stă în această conexiune *midrash*-ică dintre viziunea profetului Isaia și cea a autorului imnului care vorbește despre slăvirea Domnului Hristos - πᾶν γόνυ (*orice genunchi*)⁷². Din ceea ce susține acest cercetător, rezultă că autorul imnului a cunoscut cu exactitate tehnica *midrash* a interpretării Scripturii, poziționându-l astfel cercurilor rabinice.

Însă la fel de bine se poate spune că tehnica de interpretare *midrash* nu îi era străină nici Apostolului Pavel, cu atât mai mult cu cât formarea sa ca teolog se petrece la „picioarele lui Gamaliel” (*Fapte* 22, 3) cel care a fost un mare învățător al Legii. Un alt cercetător, C. Burney spune că în elaborarea textului din *Coloseni* 1, 16-18, Sfântul Pavel⁷³ oferă o expozițiune *midrash*-ică a primului cuvânt din Scriptură (בְּרֵאשִׁית) cât și a perspectivei din *Pilde* 8, 22. Aceste versete ale imnului hristologic din epistola către Coloseni, sunt o dezvoltare a celor din *Pilde* 8, 22:

⁷⁰ Craig A. Evans, Stanley E. Porter, *Dictionary of New Testament Background*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2000, p. 889.

⁷¹ Takeshi Nagata, *Philippians 2: 5-11: a case study in the contextual shaping of early Christology*, (Ph.D. Thesis, Princeton Theological Seminary), University Microfilms International, 1985, pp. 282-283.

⁷² Această referință nominală (Ἰησοῦς Χριστός - 2, 11) folosită de către Sfântul Apostol Pavel, introduce realitatea unei Persoane distincte față de Tatăl, reprezentând în original o dezvoltare cultică a teologiei Vechiului Testament referitoare la numirile lui Dumnezeu în plină epocă a creștinismului primar. A se vedea Jean Daniélou, *Théologie du Judéo-Christianisme*, coll. *Bibliothèque de théologie. Histoire des doctrines chrétiennes avant Nicée*, tome 1, Desclée/Cerf, Paris, 1958, pp. 201-202.

⁷³ Mulți dintre cercetătorii biblici consideră că nici acest imn hristologic adresat colosenilor (1, 15-20), nu îi aparține de drept Sfântului Pavel, el fiind fie o interpolare operată în text de către autorul epistolei către Efeseni, potrivit lui R.Wilson; fie o pseudoepigrafie potrivit lui H.Holtzmann: Robert McL. Wilson, *Colossians and Philemon: A Critical and Exegetical Commentary*, coll. „International Critical Commentary”, (J.A.Emerton, C.E.B. Cranfield, G.N. Stanton eds.), Bloomsbury T&T Clark, London, 2014, p. 59; Heinrich Julius Holtzmann, *Lehrbuch der Neutestamentlichen Theologie*, Verlag von J.C.B. Mohr, Tübingen, 1911, pp. 73-74.

κύριος ἔκτισέν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ. Fără nici o îndoială, susține C. Burney⁷⁴, Apostolul Pavel se folosește de termenul „la început” din *Facerea 1, 1*: ἀρχῆς și *Pilde 8, 22*: ἀρχὴν pentru a se referi la Hristos.

W. Davies vorbind și el despre background-ul rabinic al teologiei pauline, afirmă că termenul *rêshîth* din *Pilde 8, 22* a fost folosit de către iudaismul rabinic ca explicație posibilă a lui *berêshîth* prezent la începutul Scripturii. De aceea, atunci când Pavel în epistola sa către Coloseni spune despre Hristos ca fiind: πρῶτότοκος πάσης κτίσεως (*primul născut al întregii creații* – 1, 15), el se gândește la termenul rabinic *rêshîth* al întregii creații⁷⁵. Însă chiar dacă formarea sa rabinică este evidentă, Apostolul Pavel este destul de original atunci când vorbește despre *berêshîth* în termenii preexistenței lui Hristos, fiindcă din cercetările depuse⁷⁶, se pare că vechea Sinagogă nici nu putea concepe o astfel de perspectivă.

Vom mai spune doar că titlul de Χριστὸς (v. 11) este referirea creștinismului primar vorbitor de limbă greacă, la recunoașterea mesianității lui Iisus, denumire atât de uzitată de către Sfântul Pavel în epistolele sale – primele scrieri ale Noului Testament⁷⁷. Cu siguranță că un rabin bun cunoscător al tehnicii *midrash* din timpurile Bisericii primare, nu ar fi folosit pentru Iisus niciodată acest atribut. Bunăoară, rabinul Rabbi Abbahu în lucrarea sa „Jeruschalmi Thaanith” (65b, 68-70) neagă cu aplomb dumnezeirea lui Iisus cât și Înălțarea Sa la cer, considerându-le a fi niște minciuni⁷⁸.

5. O compoziție ulterioară introdusă în epistolă

Această teorie vorbește despre o interpolare ulterioară, bazată pe mitul „omului ceresc” aparținând cercurilor gnostice de proveniență iraniană⁷⁹, deși

⁷⁴ Charles F. Burney, „Christ as the APXH of Creation”, *Journal of Theological Studies*, vol. 27, nr. 106 (1926), p. 174.

⁷⁵ W.D. Davies, *Paul and Rabbinic Judaism: Some Rabbinic Elements in Pauline Theology*, Fortress Press, Philadelphia, 1980, pp. 151-152.

⁷⁶ Hermann L. Strack, Paul Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch: Die Briefe des Neuen Testaments und die Offenbarung Johannis*, dritter band, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1926, p. 620.

⁷⁷ James D.G. Dunn, *The Partings of the Ways: Between Christianity and Judaism and their Significance for the Character of Christianity*, SCM Press, London, 2006, pp. 218-219.

⁷⁸ Hans G. Kippenberg, Gerd A. Wewers, *Textbuch zur neutestamentlichen Zeitgeschichte*, coll. „Grundrisse zum Neuen Testament”, band 8, (Herausgegeben von Gerhard Friedrich), Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1979, p. 203.

⁷⁹ Jack T. Sanders, *The New Testament Christological Hymns: Their Historical Religious Background*, coll. „Society for New Testament Studies Monograph Series”, vol. 15, (Matthew Black ed.), Cambridge University Press, 1971, pp. 66-69.

J. Reumann desminte această perspectivă susținând că nu se poate demonstra existența nici unui astfel de mit în corpusul 2, 6-11⁸⁰. Mitul se regăsește în întregime în așa numita „literatură Hermetică” și îl prezintă pe om ca fiind de esență divină însă captiv într-o lume întunecată și rea, dintru care trebuie să se elibereze către lumea luminilor. Regenerarea se explică în termenii „nașterii din Dumnezeu” (XIII 7-14: ἐν θεῷ γένεσις), care potențial îl poate elibera pe *omul interior* de povara materiei⁸¹. Omul original a fost făcut după asemănare divină, iar acest prototip fiind eliberat de natura coruptibilă, poate să tragă după el povara tuturor oamenilor⁸². Broșura „Poimandres” aparținând literaturii amintite, cuprinde concepte importante ca (*morphē; isa Theō; doúlou; thanátou de staurou*) care se regăsesc și în *Filipeni 2, 6-8*, amintește K.Berger⁸³.

Teoria în esența ei nu este prea convingătoare, deoarece în Biserica primară, învățătura eshatologică despre Iisus Hristos se referea atât la calitatea Sa de Judecător cât și de Salvator, de aceea Sfântul Pavel se adresează tesalonicenilor vorbind despre Hristos ca fiind Cel Care ne va izbăvi de mânia cea viitoare (*1 Tesaloniceni 1, 9-10*); iar când filipenilor le spune că va veni Hristos Mântuitorul Care va schimba trupul lor trecător întru unul plin de slavă (*Filipeni 3, 20- 21*), întâlnim aici cu siguranță o concepție comună primilor creștini⁸⁴, nicidecum idei prelucrate dintr-o tradiție iraniană.

O argumentare pro-paulină

În ciuda tuturor acestor teorii moderne prea puțin convingătoare, imnul acesta hristologic poartă fără îndoială semnătura marelui apostol Pavel. Cele mai importante imnuri pauline ale Noului Testament încep toate cu pronumele relativ ὅς („Care; Cel ce”), detaliu care spunem noi, nu este altceva decât o marcă a originalității Sfântului Apostol Pavel (*Filipeni 2, 6; Coloseni 1, 15; 1 Timotei 3, 16*).

⁸⁰ John Reumann, *Philippians: A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. „The Anchor Yale Bible”, vol. 33B, (John J. Collins ed.), Yale University Press, New Haven, 2008, p. 336.

⁸¹ Romano Penna, *Ambiente Histórico-Cultural de los Orígenes del Cristianismo: Textos y comentarios*, Editorial Desclée de Brouwer, Bilbao, 1994, pp. 214-215.

⁸² R.P. Martin, *Carmen Christi. Philippians II. 5-11...*, pp. 122-123.

⁸³ Klaus Berger, Carsten Colpe, *Religionsgeschichtliches Textbuch zum Neuen Testament*, coll. „Texte zum Neuen Testament”, band 1, (Herausgegeben von Gerhard Friedrich und Jürgen Roloff), Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen, 1987, pp. 287-288.

⁸⁴ Rudolf Bultmann, *Teología del Nuevo Testamento*, Ediciones Sígueme, Salamanca, 1981, p. 126; Karl Staab, *Cartas a los Tesalonicenses. Cartas de la Cautividad*, coll. „Biblioteca Herder. Sección de Sagrada Escritura”, vol. 98, (Alfred Wikenhauser y Otto Kuss eds.), Editorial Herder, Barcelona, 1974, pp. 268-269.

Mai mult decât atât, unele concepte cheie ale imnului se regăsesc și în alte scrisori pauline, după cum este cazul construcției: ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστός („Iesus Hristos este Domnul”) care mai poate fi întâlnită în texte pauline ca (*Romani 1, 7; 10, 9; 1 Corinteni 1, 3; 8, 6; 12, 3*). Cât despre formula liturgică: εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς („spre slava lui Dumnezeu Tatăl”), cercetătorul german W. Schenk spune că ea se regăsește în majoritatea epistolelor pauline, prin urmare acest text pare să fie o creație a Sfântului Apostol Pavel⁸⁵.

Am observat că atunci când Sfântul Pavel folosește o sursă primară arhicunoscută pentru a-și elabora discursul, precizează de fiecare dată fie direct fie indirect: „așa precum au spus unii dintre poeții voștri – *Fapte 17, 28*; fiindcă ne spune Scriptura – *Romani 4, 3*; căci Isaia zice – *Romani 10, 16*; în lege este scris – *1 Corinteni 14, 21*; pentru aceea zice – *Efeseni 4, 8*; vrednic de crezare este cuvântul – *2 Timotei 2, 11*; chiar profet de-al lor, a zis – *Tit 1, 12*”. Sau celebra trimitere paulină: „așa cum este scris” a cărei ocurență este imposibil de redat aici, de aceea vom spicui doar câteva: *Romani 3, 10; 4, 17; 8, 36; 1 Corinteni 1, 19; 2, 9; 2 Corinteni 9, 9; Galateni 3, 13; 4, 27* etc. Credem că dacă Sfântul Pavel s-ar fi inspirat dintr-o anume sursă în redactarea acestui imn hristologic, după cum îi este obiceiul cu siguranță ar fi precizat, fie măcar și indirect, tocmai de aceea vom spune că imnurile hristologice (*Filipeni 2, 6-11; 1 Coloseni 1, 15-20; 1 Timotei 3, 16; Tit 3, 4-7*) sunt în întregime creația Sfântului Apostol Pavel. Este adevărat că cel puțin în redactarea imnului hristologic adresat filipenilor, Sfântul Pavel împrumută termeni ce aparțin spațiului iudaic (δούλου) sau elenistic respectiv gnostic (μορφῆ; ἀρπαγμὸν; ἴσα θεῶ; θανάτου δὲ σταυροῦ etc.), însă aici Pavel se comportă după modelul marilor poeți, care înainte de a-și redacta opera se inspiră din celelalte mari creații ale literaturii mondiale.

Cu privire la obiecțiile criticii negativiste care spun că stilistica imnului dovedește paternitatea unui autor străin, tocmai datorită cuvintelor *hapax* care par a fi străine de vocabularul Sfântului Pavel, S. Porter afirmă că în studiul limbii grecești de nivel de sec. I, se poate observa că numărul frazelor, a cuvintelor, a exemplurilor pe care un autor le folosea în scris, sunt imposibil de cuantificat. Potențial vorbind, variantele pe care un scriitor de limbă greacă le putea alege, erau infinite⁸⁶. De aceea nu trebuie să ne surprindă faptul că întâlnim cuvinte noi în epistolele Sfântului Pavel, unele dintre ele cu siguranță sunt un împrumut din

⁸⁵ Wolfgang Schenk, *Die Philipperbriefe des Paulus: Kommentar...*, p. 191.

⁸⁶ Stanley E. Porter, D.A. Carson, *Biblical Greek Language and Linguistics. Open Questions in Current Research*, coll. „Journal for the Study of the New Testament Supplement Series”, vol. 80, (ediție electronică), Sheffield Academic Press, London, 1993, p. 114.

cultura și literatura epocii⁸⁷, însă multe altele țin de originalitatea stilului paulin. Spre exemplu, alte pericope recunoscute unanim ca fiind pauline (*1 Corinteni 1, 26-31; 2 Corinteni 11, 21-29*), numără într-un spațiu restrâns neobișnuit de multe cuvinte străine predicăției pauline, însă din punct de vedere ritmic și stilistic ele aparțin apostolului neamurilor⁸⁸. M. Vincent spune că orice scriitor prezintă prin opera sa un suflu viu, de aceea el nu se poate limita doar la cuvintele și frazele pe care le-a folosit într-o lucrare recentă. Spre exemplu, Sfântul Pavel folosește aproximativ 43 de cuvinte *hapax* numai în epistola către Efeseni, peste 100 în Romani și mai mult de 200 în *1 Corinteni*⁸⁹. Cercetătorul J. Furness⁹⁰ afirma la rândul lui cu tărie, că verdictul potrivit căruia vocabularul, contextul și forma poetică a secțiunii 2, 6-11 nu ar aparține Sfântului Pavel, nu este unul convingător, și deci, nu poate sta în picioare.

Paralelisme verbale dintre *Filipeni 2, 6-11* și *Ioan 13, 3-17* nu sunt deloc întâmplătoare, ambele narațiuni dezvoltă o gândire apostolică matură (*Ioan 13, 4* își găsește un corespondent puternic în „golirea de slavă” din *Filipeni 2, 7*; încingerea cu ștergarul din *v. 5* se aseamănă foarte bine cu tema robului din *Filipeni 2, 7* iar *Ioan 13, 13* trimite către perspectiva slăvirii lui Hristos ca fiind κύριος în *Filipeni 2, 11*). Cu siguranță că această *kerygmă*, reprezenta atât pentru Ioan cât și pentru Pavel, o înțelegere intrinsecă a Persoanei lui Hristos, ambii împărtășind în acest punct o gândire comună⁹¹. Am putea spune de asemenea că și intențiile pericopelor sunt similare. Narațiunea ioaneică comprimă învățătura Domnului Hristos din *Marcu 10, 43-44*, iar exemplul autoumilinței lui Hristos din *2, 6-11* vine ca o continuare logică a exemplelor de smerenie creștină, cu ajutorul cărora Sfântul Pavel își începe argumentarea exortativă (*2, 1-5*). Comunitatea creștină din Filipi este îndemnată de Sfântul Pavel în vederea câștigării identității

---

⁸⁷ Împrumuturilor acestora, Pavel le infuzează un substrat creștin, recuperând astfel conceptele în favoarea Bisericii, după cum este celebrul caz al discursului din Areopag (*Fapte 17, 28*). Lucrul acesta nu îi era străin nici Sfântului Grigorie Teologul, care împrumută termeni importanți din poetul păgân Callimachus pentru elaborarea poeziilor sale creștine. Pentru mai multe detalii a se vedea Cătălin Varga, „Sfântul Grigorie Teologul – un poet la curțile Cuvântului. Fragmente dintr-o poezie a Spiritualității Ortodoxe”, în *Tabor*, nr. 8, august 2013, pp. 43-44.

⁸⁸ D.A. Carson, Douglas J. Moo, *An Introduction to the New Testament*, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 2005, p. 500.

⁸⁹ Marvin R. Vincent, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles to the Philippians and to Philemon*, T.&T. Clark, Edinburgh, p. xxix.

⁹⁰ J.M. Furness, „The authorship of Philippians 2: 6-11”, in *The Expository Times*, nr. 8, 1959, pp. 240-243.

⁹¹ Gerald F. Hawthorne, *Philippians*, coll. *Word Biblical Commentary*, vol. 43, (David A. Hubbard, Glenn W. Barker eds.), Word Books Publishers, Waco, Texas, 1983, pp. 78-79.

de grup, eliminând orice manifest al individualității prin cultivarea sentimentului de unitate, de smerenie și de dăruire reciprocă (2, 1-4). În tot acest context, imnul hristologic nu pare a fi o unitate independentă, după cum ne sugerează critica negativistă, ci parte dintr-un întreg (2, 1-11)⁹² în care se propune paradigma smereniei lui Hristos, exemplul paulin (2, 17-18; 3, 4-17), și nu în ultimul rând, exemplul lui Epafrodit (2, 25-30) – modele de umilință creștină care să inspire Biserica de aici, în special conduita surorilor Evodia și Sintihia, două credincioase cu divergențe de păreri.

Despre unitatea și organicitatea epistolei vorbește și teologul W. Kümmel⁹³ care vede în motivul bucuriei (1, 4; 2, 2; 3, 1; 4, 10), în motivul mulțumirii necondiționate (1, 21; 4, 12) și în motivul încrederii depline în Biserică (1, 9; 4, 1. 18), dovada clară a unei scrisori unitare și originale. La un alt nivel, spunem noi, toate aceste motive se regăsesc și în imnul hristologic (bucuria deșertării de slavă; condiția robului Domnului care moare pe cruce ca expresie a mulțumirii necondiționate și nu în ultimul rând, încrederea deplină a lui Hristos în Tatăl).

Un alt argument destul de convingător pe filonul organicității epistolei, este adus în discuție de către C. Grappe⁹⁴ care vede o bună corespondență tematică între textele 2, 5-11; 2, 1-4 respectiv 2, 12-18 și 3, 20-21. Conjuncția subordonată ὅσπερ din v. 12 introduce o linie logică și ușor de urmărit între vv. 5-11 și exortația reluată cu debutul v. 12, linie ce stabilește punctele formale convergente ascultării din partea lui Hristos (2, 8) dar și din partea credincioșilor (2, 12). Textul din 3, 20-21 (condiția credincioșilor) se regăsește ideatic în corpusul 2, 6-11 (condiția lui Hristos), vorbind despre măsura cu care Hristos Mântuitorul va opera în mijlocul credincioșilor Săi, transfigurând trupurile lor umile în trupuri pline de slavă.

Dincolo de această argumentare, vreau să aduc în dezbatere o singură întrebare care își așteaptă răspunsul: dacă acest imn circula deja în Biserica primară cu mult timp înaintea redactării epistolei către Filipeni, după cum ne sugerează unii cercetători, și dacă acest imn era arhicunoscut, cum se face că nici un alt autor al Noului Testament nu face măcar involuntar vreo aluzie la existența

⁹² Charles A. Wanamaker, *Philippians*, in vol. *Eerdmans Commentary on the Bible...*, p. 1397.

⁹³ Werner Georg Kümmel, *Einleitung in das Neue Testament*, Quelle&Meyer, Heidelberg, 1973, pp. 293-294.

⁹⁴ Christian Grappe, „Aux sources de la christologie – Quelques remarques sur la structure, les représentations et l'originalité de l'hymne de Philippiens 2, 5-11 à la lumière notamment de traditions vétérotestamentaires et juives”, in vol. *Philippiens 2, 5-11: La kénose du Christ*, (Matthieu Arnold, Gilbert Dahan, Annie Noblesse-Rocher eds.), Les Éditions du Cerf, Paris, 2013, pp. 24-26.

sa, atunci când alege să vorbească despre smerenia și despre slava lui Hristos Domnul? Ar fi putut el să omită o astfel de concentrare liturgică-doctrinară-parenetică a Persoanei lui Hristos?

Concluzii

Este destul de greu de stabilit cu exactitate *background*-ul acestui imn hristologic, deoarece părerile specialiștilor sunt foarte împărțite, iar izvoare pertinente care să ne ușureze munca aproape că lipsesc. În timp ce majoritatea exegeților moderni oferă o serie de supoziții: imnul este o recitare a lui Pavel dintr-o scrisoare a sa precedentă; expresia $\mu\omicron\rho\phi\eta\theta\epsilon\omicron\upsilon$ trădează o cultură filosofic elenistă; imnul acesta este un mod de-a rescrie caracterul slujirii lui Hristos; imaginea robului lui YHWH din *Isaia 45* devine prototip al lui Hristos, deci nici vorbă de-o amprentă paulină; textul imnului de față este rodul tehnicii rabinice „midrash”; imnul acesta este o dezvoltare ulterioară a cercurilor gnostice de mai târziu etc., autorul de față înclină pentru o creație pur paulină. Dovezile (aspectele stilistice și motivele ideatice ale imnului; prezența pronumelui relativ $\delta\varsigma$ în aproape toate creațiile imnice pauline – *Filipeni 2, 6; Coloseni 1, 15; 1 Timotei 3, 16*; organicitatea textului *2, 6-11*; lipsa precizării unei posibile surse externe; originalitatea acestei creații imnice în contextul dat; paralelisme verbale între mării apostoli Ioan și Pavel în problema smereniei lui Hristos etc.) chiar dacă nu sunt la fel de stufoase ca obiecțiile moderne, indică un singur autor: Sfântul Apostol Pavel.

Demersul nostru nu a fost unul ușor având în vedere lipsa unei astfel de preocupări în peisajul studiilor biblice românești identitar ortodoxe, de aceea noutatea subiectului și importanța sa, se impune de la sine. Nădăjduim ca această cercetare să se dovedească a fi un instrumentar folositor și de referință pentru zona isagogiei Noului Testament.